

Tisztelt Miniszter Úr! Tisztelt Ünneplő Közönség!

Nemzeti ünnepünk előestéjén tisztelettel köszöntök minden megjelentet a Csillaghegyi Polgári Kör Egyesület vezetése nevében. Megemlékezésünkre nem véletlenül kerül sor a Zsámboki keresztnél, hiszen e kereszt nem csupán Csillaghegy alapító plébánosának emlékét, de azon papok és szerzetesek emlékét is őrzi, akik Csillaghegyről indulva, vagy itt szolgálva lettek a kommunista diktatúra által meghurcolt egyházi személyek. Akkor, amikor 1956. október 23.-ra emlékezünk, nem csupán egy napra és nem is arra a néhány napra kell gondolnunk, ameddig a forradalmi láng lobogott, hanem egy korszakkal kapcsolatos gondolatainkkal kell szembe nézni.

Mi is történt 1956 októberében? Leegyszerűsítve azt is mondhatjuk, hogy felszínre tört az az elfojtott szabadságvágy, ami a magyarságban Mohács óta él. Még elevenen élt a második világháború után tétován elindult, polgári létre épülő fejlődés emléke, amelyre a szovjet fegyverek árnyékában végrehajtott 1947-es kommunista puccs miatt már csak titokban gondolhatt az ország népe. Tudjuk, hogy a remény hal meg utoljára, és bár az 50-es évek elején már az is veszni látszott, de a generalissimus halála után enyhült a politikai terror szorítása. A reményt 1955-ben az osztrák államszerződés tovább élesztette, hiszen a független Ausztria létrejöttével a párizsi békeszerződés alapján hazánkban elvileg csak az utánpótlási logisztika feladatával jelen lévő szovjet csapatok itt tartózkodásának jogalapja megszűnt. Kiszolgáltatottságunk ugyanakkor nem csökkent, hiszen a független Ausztria létrejötte előtt egy nappal aláírásra került a szovjet érdekszféra katonai garanciáit biztosító Varsói Szerződés. E két ellentétes esemény tükrében érzékelhető igazán a nagyhatalmi rivalizálás realitása. A remény szellemét azonban nem lehetett visszagyömöszölni a palackba. Az MDP-n belülről induló baloldali értelmiségiek a kiosztott szerepükből kiléptek, és ez teret nyitott a független és szabadabb gondolatoknak is. Közben Lengyelországban is új szelek fújtak, az 1956 nyarán Poznanban kitört munkásfelkelést ugyan leverték, de az új lengyel vezetés a demokratikusabb irányítás felé nyitott. A lengyel folyamatokra a Szovjetunió fegyveres beavatkozással fenyegetődött, mire október 19.-én számos lengyel városban szovjetellenes tüntetések kezdődtek. Ekkora már hazánkban is a pártfelügyeletről független, főleg az egyetemi ifjúságot tömörítő értelmiségi körök is aktivizálódtak és október 16-17-én szervezett erővé váltak. Ezek a diákok voltak aztán azok, akik október 23.-ra a lengyel néppel szimpatizáló tüntetést szerveznek a Bem szoborhoz.

A békés tüntetésen három órakor a Bem-szobor talapzatán állva Veres Péter, a Magyar Írók Szövetsége elnöke felolvasta a szervezet kiáltványát a tömegnek, a diákok pedig ismertették az előző napon tizenhat pontban megfogalmazott követeléseiket. Mai szemmel nézve mindkét proklamáció a rendszeren belüli

reformokat, demokratikus irányítást és megalapozott gazdaságpolitikát sürgette, de a radikális diákság a szovjet csapatok kivonását és a többpárt rendszer visszaállítását is követelte. A békés tömegtüntetés a kommunista pártvezetés ellenséges reakciója és a fegyvertelen tömegre leadott véres sortűz következtében még aznap éjjel forradalomná nőtt. Ez a vérrel megpecsételt nap ezáltal a XX. századi magyar történelem különleges napjává vált, talán azt is mondhatjuk, hogy kegyelmi állapotot jelentett. Kegyelmi állapotot azért, mert a különféle gyökerekkel és talán egymástól jelentősen eltérő nézőponttal rendelkező emberek egy közös cél, a független Magyarország megteremtése mögé állt. Kegyelmi állapot azért is, mert e közös cél érdekében az ország népe nemzetté vált. Ez a minőségi ugrás vezetett a Gerő kormány bukásához, a szovjet csapatok visszavonulásához, majd a többpártrendszer visszaállításához és az ország demokratikus átalakulásának megkezdéséhez. November első napjaiban az új, Nagy Imre vezette kormány megkezdte a tárgyalásokat a Szovjetunióval a szovjet csapatok teljes kivonásáról, a Varsói Szerződésből való kilépésről és az ország semlegességéről. A nagyhatalmi és az olajszagú érdekek azonban más sorsot szántak nekünk, és a szuezi válság lehetőséget adott arra, hogy miután bizonyossá vált, a nyugati nagyhatalmak nem nyújtanak segítséget a magyar kormánynak, november 4-én a szovjet csapatok hadüzenet nélküli háborút indítottak Magyarország ellen. Az aránytalan túlerővel szemben egyedül maradt ország több napon át folytatott hősi szabadságharca így végül november 11.-én elbukott.

Ma már csak fikció azon gondolkodni, hogy mi lett volna Magyarországból, ha akkor a nemzetközi viszonyok megakadályozták volna a szovjet csapatok hadműveletét, ha Budapest játszott volna el a 60-as, 70-es években azt a hídfő szerepet, ami Bécsnek jutott az értékek közvetítésében. Ha a kegyetlen megtorlás időszakát felváltó puha diktatúra nem torzítja el egy generáció gondolkodását az emberarcú szocializmus illúziójával. Lehet, hogy egy akkori nagyhatalmi beavatkozás ugyanolyan függőséget hozott volna, mint a törökök kiűzése 1688-ban, vagy a II. világháborús „felszabadításunk”. Ma már ezeken nem érdemes tépődni, nekünk itt és most kell megoldani dolgainkat.

Miért is mondtam azt, hogy október 23.-a egy kegyelmi állapot volt? Azért, mert a közös cél, a függetlenség egybeforrasztotta az embereket, nemzetté kovácsolódtak az addig csak együtt tüntető tömeg és - ne szégyelljük kimondani - a kommunista gyökerekkel és elhivatottsággal rendelkező politikai elit meghatározó egyéniségei. Másként miként történhetett volna meg, hogy Nagy Imre, aki meggyőződéses kommunistaként akarta megreformálni a hazai viszonyokat 1953-ban, 1956-ban kimondja a Varsói Szerződés felmondását és vállalja később a mártírhalált? Személyes sorsa és a forradalom bukása nekünk is üzen, hogy mire kell ügyelnünk, ha nem akarjuk elbukni az ő újratemetése után megindult folyamatokat.

1956 a nemzeti függetlenségért való XX. századi küzdelem szimbólumát jelenti a mi nemzedékünknek. Fel kell tenni azt a kérdést, hogy a külső körülményeken túl mi az, ami 56 bukásához vezetett. Bizonyára sok tényező lehet, amire most nem térek ki, de egy bizonyára szerepet játszott a forradalom sorsában. Mert jóllehet sokféle indíttatás vezérelte egybe a nemzetet egy cél, a függetlenség elérése érdekében, ennek a közös értékrendje nem alakulhatott ki azalatt a röpke bő két hét alatt. A mindentől való függetlenség ugyanis csak hamis illúzió, függetlenség ugyanis csak közösséggel való viszonyában értelmezhető és csak értékrenddel párosulva létezhet. A valós közös értékrend hiánya tette lehetővé azok számára, akiknek utódai ma is hamis próféciaikat zengenek, hogy akkor a proletár internacionalizmus jelszavával asszisztáljanak a forradalom leveréséhez. 1956 talán legfontosabb üzenete úgy vélem a mi generációnk számára éppen ebben rejlik, hogy valós nemzeti függetlenségünk csak közös és szilárd értékrend mellett valósulhat meg. A mi feladatunk tehát ezekkel a hamis próféciaikkal szemben az, hogy azt az értékrendet kialakítsuk és előmozdítsuk, amellyel megőrizhetjük a nemzetek közösségében a nemzeti identitásunkat, függetlenségünket, boldogulásunkat.

E gondolatok jegyében gyűjtsuk meg majd gyertyáinkat egy rövid fohász után a forradalom áldozatainak emlékére.